

УДК 37.091.33-027.22:796]:376-056.264(045)

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Олена Чепка, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0003-4557-1993

E-mail: chepkalena@gmail.com

У статті розкрито можливості ігрових технологій у корекційно-розвивальній роботі з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення. Запропоновано систему корекційної роботи, що включає різноманітні методи та прийоми логоритмічного впливу на дітей молодшого дошкільного віку. Охарактеризовано етапи логоритмічного впливу, які співвіднесено з етапами логопедичної корекції. Використано засоби логопедичної ритміки для досягнення корекційно-розвивальних завдань навчання дітей молодшого дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення. Розкрито методіку проведення заняття з логопедичної ритміки засобами комплексного корекційного впливу. Висвітлено взаємозв'язок змісту заняття з лексичною темою, завданнями логопедичної корекції в конкретній віковій групі, а також з програмними вимогами з музичного та фізичного виховання. Запропоновано проведення занять в три етапи: підготовчий, основний, заключний. Наведено приклад логоритмічного заняття.

Ключові слова: ігри; технології; корекційно-розвивальна робота; діти; молодший дошкільний вік; тяжкі порушення мовлення; недорозвинення мовлення; розвиток мовного спілкування.

GAME TECHNOLOGIES IN CORRECTIVE AND DEVELOPMENTAL WORK WITH CHILDREN WITH SEVERE SPEECH DISORDERS

Olena Chepka, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Special and Inclusive Education Department, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0003-4557-1993

E-mail: chepkalena@gmail.com

The article reveals the possibilities of game technologies in corrective and developmental work with children with severe speech disorders. A system of correctional work is proposed, which includes various methods and techniques of logarithmic influence on children of younger preschool age. The purpose and task of the logarithmic influence on children with severe speech disorders is revealed: overcoming this disorder through the development and correction of non-verbal mental functions and communicative behavior, which contributes to the fastest adaptation of the child to the conditions of the external environment. The stages of logarithmic influence are characterized, which are correlated with the stages of speech therapy correction: the development of the need for active motor activity, the timely mastery of the main types of movements, the provision of cognitive and linguistic development of children, the enrichment of ideas about surrounding objects and phenomena, the development of curiosity, the formation of sensitivity, the ability to empathize, communication. The following means of logopedic rhythms were used to achieve the corrective and developmental tasks of teaching younger

preschool children with severe speech disorders: music making (vocal, instrumental), speech-motor games and exercises (respiratory and articulatory training, finger gymnastics, language games and role-playing poems), dance-rhythmic exercises (play gymnastics, game rhythms), emotional and communicative training (communicative games and exercises, relaxation exercises). The method of conducting classes on speech therapy rhythms by means of complex corrective influence is revealed. The relationship between the content of the lesson and the lexical topic, tasks of speech therapy correction in a specific age group, as well as program requirements for music and physical education is revealed. It is proposed to hold classes in three stages: preparatory, main, final. An example of a logarithmic lesson is given.

Keywords: *games; technologies; corrective and developmental work; children; younger preschool age; severe speech disorders; underdevelopment of speech; development of language communication.*

Варіативність специфічних особливостей розвитку немовних та мовних функцій дітей молодшого дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення обумовлена різною природою дефекту, неоднорідністю клінічних проявів. Крім недорозвинення мовної системи (фонетико-фонематичної, лексико-граматичної), у структурі дефекту виявляються порушення немовних психічних функцій (затримка і специфічність формування пізнавальної діяльності, відставання у розвитку сенсорних і рухових функцій), порушення у емоційній сфері та поведінці.

Поєднання недостатності комунікативного аспекту мовної функції у дітей молодшого дошкільного віку з відхиленнями немовного характеру призводить до усвідомлення необхідності комплексного підходу в організації корекційно-розвивальної роботи з цією категорією дітей.

Залучення занять з логопедичної ритміки до комплексу заходів щодо подолання недорозвинення мовлення різної генези у дітей молодшого дошкільного віку відкриває додаткові можливості їх успішного розвитку та навчання, оскільки передбачає всебічний вплив на особистість у діяльнісному аспекті, обумовленому широкими корекційними можливостями музики. Корекційна спрямованість логоритмічних занять визначається також урахуванням механізму та структури мовного порушення, комплексністю та поетапністю логоритмічної роботи (Л. Лепеха [6], Ю. Рібцун [9], О. Чеботарьова [5]).

Дитина з порушенням мовлення це особистість, яка має унікальність, неповторність, індивідуальність. До питань організації особистісного розвитку дітей дошкільного віку з мовними порушеннями звертаються науковці (І. Брушневська [1], М. Кляп [4], та ін.), які розробляють психолінгвістичні та дидактичні засади методики розвитку мовного спілкування дітей, зміст та прийоми корекційно-педагогічної роботи.

Основним для нашого дослідження стали положення про зміст та методи корекційного впливу на дітей з мовними порушеннями з метою особистісного розвитку (Л. Галенко [3], О. Гаяш [2], О. Нагорна [8] та ін.).

Численні дослідження підкреслюють несформованість у дітей компонентів мовної діяльності, що негативно відображається на процесі їхньої комунікації. Науковці М. Кляп [4], А. Кравченко [7], О. Чеботарьова [5] та ін., досліджуючи відхилення мовного розвитку, підкреслюють низьку пізнавальну діяльність дітей цієї категорії. Проте, саме стан комунікативної та пізнавальної діяльності дитини відіграє важливу роль в особистісному розвитку.

У дослідженнях останніх років проаналізовано проблему комунікативної, пізнавальної, мовленнєвої діяльності, емоційно-вольової сфери дітей дошкільного віку

із порушеннями мовлення, проте недостатньо вивченою залишається проблема стосовно дітей з тяжкими порушеннями мовлення.

Мовні порушення різного ступеня тяжкості проявляються більш ніж у 30% дітей, починаючи з раннього віку. Традиційно, 68% дошкільнят з патологією мовлення отримують спеціалізовану допомогу після 5-ти років, коли мовний дефект вже закріпився. На момент вступу до початкової школи у 20–30% дітей зберігаються прояви недорозвинення мовлення, що зумовлюють труднощі навчання та соціальної адаптації [7, с. 105].

Обмеження педагогічних можливостей подолання проблем недорозвинення мовлення у дітей пов'язані з поєднанням мовленнєвих порушень зі специфічними особливостями когнітивної, емоційної сфер вихованців, різноманітною неврологічною та психопатологічною симптоматикою (Л. Галенко [3], О. Гаяш [2]).

В сучасному аспекті виокремлюються дослідження логопедичної ритміки, яка має оздоровчо-корекційний потенціал і мультисенсорні можливості впливу, необхідні для успішного навчання та виховання дітей з мовними патологіями (Ю. Рібцун [10], І. Середа [11]). Однак до цього часу практично не розроблені теоретичні, методологічні та змістово-організаційні засади логоритмічного розвитку таких дітей, методи оцінки ефективності логоритмічного впливу.

Створення інноваційної логопедичної ритміки, спрямованої на комплексну корекцію сенсорних, психомоторних, мовних, комунікативних порушень у дітей молодшого дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення, пов'язане з необхідністю порівняльного вивчення їх невербальних і вербальних функцій у динаміці. Методи та прийоми, що традиційно використовуються для психолого-педагогічного обстеження дошкільнят із загальним недорозвиненням мови, недостатньо ефективні для оцінки стану немовних та мовних функцій дітей 4-го року життя з цією мовленнєвою патологією, що визначає актуальність розробки адекватного методичного інструментарію.

Метою статті є розкриття сутності ігрових технологій у корекційно-розвивальній роботі з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення.

Для реалізації мети дослідження використовувалися такі методи: організаційні (порівняльний, комплексний), емпіричні (спостереження, біографічний метод), аналіз наукової літератури.

На основі аналізу наукової літератури нами створено систему роботи, що включає різноманітні методи та прийоми логоритмічного впливу на дітей молодшого дошкільного віку.

Основною метою логоритмічного впливу на дітей з тяжкими порушеннями мовлення є подолання цього порушення шляхом розвитку та корекції немовних психічних функцій та комунікативної поведінки, що сприяє адаптації дитини до умов зовнішнього середовища.

Завдання логоритмічного впливу на дітей молодшого дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення мають оздоровчу, освітню, виховну і корекційну спрямованість (О. Нагорна [8]). Відповідно до цієї спрямованості поетапно здійснюється реалізація таких напрямів логоритмічного впливу: розвиток потреби в активній руховій діяльності, своєчасне оволодіння основними видами рухів, забезпечення пізнавального та мовленнєвого розвитку дітей, збагачення уявлень про

навколишні предмети та явища, розвиток допитливості, формування чуйності, здатності до співпереживання, спілкування.

Етапи логоритмічного впливу на дітей молодшого дошкільного віку співвідносимо з етапами логопедичної корекції.

На першому (підготовчому) етапі створюються умови встановлення контакту з дітьми, проводиться психолого-педагогічне їх вивчення. Заняття цього етапу будуються у вигляді формування передумов виконавчої діяльності з урахуванням елементарного наслідування. Завданнями цього етапу є: формування та диференціація відчуття темпу, розвиток орієнтування у будові свого тіла, м'язового відчуття напрямів руху, стимулювання найпростіших невербальних форм комунікації, розширення пасивного словникового запасу, активізація мовного наслідування.

На другому (основному) етапі планується поступове відділення виконавства від наслідування. Завдання другого етапу: розвиток відчуття метроритму, початку та закінчення руху, розвиток уміння усвідомленого орієнтування у просторі, формування основних рухових умінь, стимуляція емоційної залученості до корекційно-навчального процесу, розвиток вербальних форм комунікації, здатності розуміти граматичні форми слів, формування фраз артикуляційної моторики.

На третьому (заключному) етапі навчання у дітей формується самостійність, точність та чіткість виконання. Пріоритетним напрямом є розвиток вищих психічних функцій (розвиток пам'яті, мислення та мови). Завдання третього етапу: розвиток орієнтації в ритмічних структурах, порівняння та розрізнення звуків за висотою та тривалістю, розвиток музично-пластичних здібностей (розвиток ритму та темпу рухів), розширення способів емоційного реагування, комунікації (невербальної та вербальної), навчання правильному застосуванню граматичних форм слів, удосконалення артикуляційної моторики.

Реалізація поставлених завдань здійснюється на основі використання різноманітних наочних (розгляд, обстеження дидактичних та музичних іграшок, предметних та сюжетних картин, музичних ілюстрацій (зорової, слухової, кінестетичної, комбінованої), використання схем та піктограм); словесних (розповідь, інструкція, питання, мовний матеріал, записаний на звуковий носій; педагогічна оцінка виконання діяльності, її результату) і практичних методів (наочно-дієвий показ способу дії, регламентовані, імітаційні вправи, дії з дидактичними іграшками, музичними інструментами та їх заміниками).

Для досягнення корекційно-розвивальних завдань навчання дітей молодшого дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення використовуємо такі засоби логопедичної ритміки: музикування (вокальне, інструментальне), мовнорухові ігри та вправи (дихально-артикуляторний тренінг, пальчикову гімнастику, мовні ігри та рольові вірші), танцювально-ритмічні вправи (ігрово-гімнастика, ігровитміка), емоційно-комунікативний тренінг (комунікативні ігри та вправи, релаксаційні вправи).

Музикування стимулює розвиток слухового сприйняття найбільшою мірою, мнестичних процесів, дихально-голосової функції. Активне сприйняття музики, емоційного ритму музичного твору розвиває відчуття ритму та рухові здібності, що дозволяє вільно виконувати узгоджені з музикою рухи, завдання та ігри (у тому числі рухливі). Важливість їх використання на заняттях з логопедичної ритміки пояснюється взаємозв'язком у розвитку музичного та мовного слуху, оскільки мова та музика мають

єдину інтонаційну природу [11, с. 64].

Вокальне музикування передбачає розвиток голосового апарату, знайомство із можливостями людського голосу. У цей розділ увійшли звуконаслідувальні ігри зі співом, пісенний фольклор, спів з рухом та тональним акомпанементом. Прикладами є ігри: «М'яч, що співає» (розвиток плавного, тривалого мовного видиху з допомогою заданих учителем голосних звуків певної висоти, розвиток координації звуку та голосу); «Чарівний клубок» (розвиток рівномірного звучання з опорою на зорові орієнтири, навчання співу на м'якій голосовій основі), «Привітання» (розвиток звуковисотного слуху, голосового діапазону, координації співу та рухів), «Пташка» (розвиток музичного слуху, співочого діапазону, координації мовлення та рухів), «Мишоловка» (розвиток слухового сприйняття, голосового діапазону, відчуття темпу та ритму), «Білка» (розвиток ритму, голосового діапазону).

Інструментальне музикування є основою формування ритмічного відчуття. У розділ внесено ігри з інструментами, предметами, що звучать, інструментальне озвучування літературних текстів. Як приклад ігри: «Маленькі та великі ніжки» (розвиток зорово-рухової та слухо-рухової координації), «Диво-будиночок» (активізація словникового запасу про тварин, вдосконалення музично-слухових уявлень), «Оркестр» (активізація слухової та зорової уваги, розвиток музичного слуху, відчуття ритму).

Мовнорухові ігри та вправи націлені на розвиток координаційно-регулюючих функцій мови та руху. Конкретизації вербальних слухових образів, продуктивності вербального запам'ятовування, розвитку всіх компонентів мовної системи, що сприяє використанню в межах цього розділу різного прояву жестів: жести-ілюстратори повідомлення (покажчики, піктографи – образні картинки зображення; кінетографи – рух тілом; ідеографи – вільні рухи руками); жести-регулятори виявляють ставлення того, хто говорить до чогось. До них відносять посмішку, кивок, напрям погляду, цілеспрямовані рухи руками; жести-емблеми – замітники слів чи фраз у спілкуванні, наприклад, піднята над головою рука означає – «до побачення»; жести-адапатори – це специфічні звички людини, пов'язані з рухом рук; жести-афоректори – певні емоції, що виражають через рух тіла і м'язи обличчя.

Дихально-артикуляторний тренінг містить завдання для розвитку орального праксису, фізіологічного та мовного дихання, а також фонетичні вправи. Ігри та ігрові вправи цього розділу є основою формування артикуляційної бази звуків. Дихально-артикуляційний тренінг проводиться спочатку ізольовано, потім входить до рольових ситуацій. Вправи виконуються під рахунок з музичним супроводом, з опорою на приклад учителя. Прикладами вправ є: «Говіркий струмок» (розвиток моторики артикуляції), «Звук потяга» (розвиток слухової і зорової уваги, сили і тривалості мовного видиху), «Вітер, вітер...» (розвиток немовного та мовного дихання, вміння контролювати силу та тривалість видиху), «Кричалки» (розвиток сили та тривалості мовного видиху, розкріпачення голосового апарату), «Мурашник» (розвиток артикуляційної моторики та міміки, слухової пам'яті).

Пальчикова гімнастика розвиває координацію, точність і зміну рухів, сприяє розвитку регулюючої функції мови. Пальчикові ігри та вправи стимулюють розвиток артикуляційного компоненту мови [6, с. 38], розвивають фантазію, перетворюють навчальний процес на захоплюючу гру. Прикладами ігор є: «Драже» (розвиток координації тонких диференційованих рухів, тактильної чутливості), «Пробудження

зайчика» (формування у дітей усвідомлення своїх частин тіла, розвиток мовно-рухових координацій).

Мовні ігри та рольові вірші сприяють розвитку просодичних компонентів мови: ритмічності, мелодики, інтонаційної виразності. Вони розвивають дихальну систему, всі види моторики; встановлюють асоціації між характерними рухами та персонажами казок, віршів, драматизації. Поєднання ритмічного, виразного мовлення з рухом сприяє конкретизації слухових образів, формуванню зв'язного мовлення. Прикладом ігор є: «Зустрілися» (розвиток пам'яті, координації мови та узгоджених рухів пальців рук), «Озвучуємо казки» (розвиток швидкості реакції, почуття темпу та ритму, артикуляційної моторики), «Пролітає літак» (розвиток просодичних компонентів мови, вміння координувати рухи з мовою та співом), «Дві руки» (розвиток координації мови та рухів, відчуття ритму, закріплення уявлень про будову тіла), «Комарики» (подовження мовного видиху, розвиток вміння координувати рухи з мовою та співом).

Танцювально-ритмічні вправи дозволяють розширити уявлення про рухи, пластичні можливості свого тіла. Кожна танцювально-ритмічна композиція має цільову спрямованість, сюжетний характер та завершеність. При виконанні ритмічних комплексів використовуються звукові жести тіла (хлопки, плескання долонями, клацання пальцями, притупування ногами). Тимчасова організація ігор та вправ підтримується рахунком, музикою, віршованими текстами. Для ігрового оформлення завдань часто використовуються брязкальця, тріскачки, камінці, мушлі, «веселки», кубики.

Ігрово-гімнастика сприяє розвитку певних груп м'язів, регуляції м'язового тону, координації загальних рухів, розвитку просторового орієнтування, усвідомлення будови власного тіла. Прикладом ігор є: «Ходьба» (розвиток орієнтування у просторі, відчуття темпу та ритму), «Вітер і вітерець» (розвиток слухового сприйняття, виразності рухів), «Змійка» (розвиток орієнтування у просторі, уяви), «Політаємо літаком» (розвиток орієнтування у просторі, відчуття рівноваги), «Подорож» (розвиток орієнтування у просторі, музичної та рухової пам'яті, узгодженості дій).

Ігрово-ритміка містить рухові та ритмічні комплекси для розвитку координації, формування чіткості рухів, вміння передавати пластикою характер музичних творів. Такими вправами є: «Сонечко та дощ» (розвиток координації рухів, пластики, голосового діапазону), «Веселий потяг» (розвиток слухового сприйняття, музично-рухової пам'яті, орієнтування у просторі, пластичності рухів).

Емоційно-комунікативний тренінг – це ігрові вправи, що мають на меті усвідомлення та виявлення невербальними та вербальними засобами основних емоцій (страху, радості, смутку, гніву, злості, інтересу, спокою). Цей тренінг спрямований, насамперед, на розвиток сензитивних здібностей (емпатії, комунікабельності) та позитивної самооцінки шляхом залучення дитини до загальної ігрової діяльності; розвиток комунікативної та регулюючої функції мови. Для дітей створюються умови, в яких вони самі, через ігри та вправи, відкривають закономірності та особливості взаємовідносин та поведінки людей, а також розвивають важливі для цього якості та вміння.

Комунікативні ігри та вправи з використанням хороводів, мімічних та пантомімічних етюдів дозволяють розпізнавати емоційні переживання та стани дітей, урізноманітнити форми їх комунікації з однолітками та дорослими, розширювати досвід експресивного реагування. Прикладом вправи є: «Звірі лісові» (розвиток здатності експресивно виявляти емоції з допомогою мімічних рухів).

Релаксаційні вправи знімають м'язову напругу і дозволяють контролювати деструктивні емоції та дії, опанувувати навички саморегуляції. Прикладами вправ є: «Метелик» (розвиток мімічної моторики, навичок саморегуляції, уяви), «Сонний потяг» (розвиток емпатії, слухового сприйняття, координації у просторі, відчуття темпу та ритму), «На сонечку» (зняття напруги, розвиток регуляції м'язового тону, уяви).

У процесі організації комплексного корекційного впливу на особистість дитини з важкими порушеннями мовлення ми дотримуємося принципу «різноманіття зусиль», у якому особливу роль відводимо взаємодоповнюючій роботі логопеда і музичного керівника. Найбільш перспективним у цьому питанні є мультисенсорний підхід, що дозволяє розширити інформаційні можливості різних модальностей дитини, що сприяє встановленню причинно-наслідкових зв'язків між предметами та явищами дійсності.

Заняття з логопедичної ритміки проводяться 1 раз на тиждень і перебувають у тісному зв'язку з іншими засобами комплексного корекційного впливу. Їхня тривалість становить 15–20 хвилин, залежно від етапу логопедичної корекції. В одному занятті поєднуються ігри різноманітної сенсорної спрямованості та активності, що дозволяє протягом усього заняття підтримувати інтерес дітей до того, що відбувається. Зміст заняття безпосередньо пов'язаний з лексичною темою, завданнями логопедичної корекції в конкретній віковій групі, а також з програмними вимогами з музичного та фізичного виховання.

Заняття передбачають три етапи.

I етап – підготовчий. На початку заняття важливим є позитивний емоційний настрій у процесі емоційної мімічної розминки чи знайомої дітям гри на слухове, зорове чи тактильне сприйняття.

II етап – основний. На цьому етапі заняття проводяться ігрово-гімнастика, вокальне музикування або мовнорухові ігри та вправи, такі як: дихально-артикуляційний тренінг, пальчикова гімнастика, мовні ігри, рольові вірші; інструментальне музикування або танцювально-ритмічні вправи. Для зняття м'язового та емоційного напруження використовуються релаксаційні вправи, ігровий масаж.

III етап – заключний. Завданням заключного етапу є збереження отриманого позитивного емоційного заряду та стану внутрішнього комфорту. Для цього наприкінці заняття проводяться комунікативні вправи, далі вчитель робить висновки та позитивно висловлюється про діяльність кожного з дітей.

Планування занять з логопедичної ритміки здійснюється за тематичним принципом. Проходження кожної лексичної теми може тривати до 2 тижнів. Це залежить від рівня розвитку групи в цілому і від складності теми, що вивчається.

Прикладом є логоритмічне заняття з теми: «Весняний вітерець» (таблиця 1).

Таблиця 1

Приклад заняття з логопедичної ритміки

Розділи заняття з логопедичної ритміки	Зміст заняття з логопедичної ритміки
1. Організація заняття: Гра-гімнастика «Ходьба по колу»	Звучить музика. Діти рухаються за педагогом по колу у залі. Із закінченням музики зупиняються.
2. Вокальне музикування «Привітання»	Вчитель: «Привітаємось, заспіваємо: добридень» (показує «драбинку» правою рукою, потім разом з дітьми плескає руками та протоптує ногами ритмічну структуру слова).

3. Дихально-артикуляційний тренінг «Вітер, вітер...»	Звучить фонограма «Вітер». Учитель: «У Весни вітер лагідний та ніжний, теплий. У Зими – холодний, різкий, колючий: вдих проводиться носом; видих ротом – без напруги. Для створення образу теплового вітру діти широко відкривають рота і дмуть на долоню (від кисті до кінчиків пальців). Холодний вітер зображується довгим видихом через витягнуті губи.
4. Ігрогімнастика «Вітер і вітерець»	Учитель: «Покажіть, як вітерець хитає гілки дерев?». Діти беруть у руки прутики та за зразком піднімають руки вгору і хитають ними, виконуючи нахили корпусу з невеликою амплітудою. Музичний керівник виконує п'єсу «Лендлер», музика Бетховена. Учитель: «Налетів сильний вітер... А ось знову легкий вітерець». Діти відповідно до музичних фраз качають руками з різною амплітудою. Учитель: «Ось вітер стих. Ш-ш-ш-ш», опускає руки. Діти повторюють дії вчителя.
5. Комунікативна вправа «Звірі лісові»	Учитель: «Сильний вітер розбудив звірів у лісі. Ведмедеві це не сподобалося, лисиця здивувалася, їжачок злякався, а заєць прислухався, хто там?». Діти виконують мімічний етюд.
6. Вокальне музикування «Пташка»	Звучить спів пташок. Учитель: «Прислухайтесь, хто до нас прилетів?» Діти: «Це пташка». Учитель із дітьми встають у коло та співають пісеньку з використанням імен усіх дітей. Пташка по черзі виявляється на долонях кожної дитини: «Пташка прилетіла, на долоню сіла, нашому Миколі пісеньку заспівала: Ла-ла-ла-ла, от і пісня вся».
7. Пальчикова гімнастика «Нагодуємо пташку»	Вчитель: «Давайте погодуємо пташку», розсипає по підлозі зернятка. Діти підбирають їх і вкладають у дзьобик своїй пташці, співаючи за зразком: «дзьоб-дзьоб-дзьоб». Учитель: Подивіться, у нас під ногами лежать гілочки. Зробимо з них гніздо для пташок і вирушимо далі з весняним вітерцем. Діти конструюють із паличок гніздо і укладають у нього всіх пташок.
8. Рольовий вірш «Коник»	Вчитель: «Щоб встигнути за вітерцем, перетворимося на коня. Вліво, вправо повернися і в коника перетворись»: «Я копитами стукаю і скачу, скачу, скачу (руки біля грудей, кисті стиснуті в кулаки, йдуть «на місці» високо піднімаючи ноги. Грива в'ється на вітру «Но-но-но» (качають головою ліворуч і праворуч). «Тпру-у-у!!!» (вібрація губ).
9. Ігритміка «Коник»	За прикладом вчителя діти виконують музично-ритмічну композицію «Їдемо до бабусі у село».
10. Ігровий масаж «Пісочком, болотом»	Учитель з дітьми сідають на коліна в коло, і вимовляють слова, супроводжуючи їх рухами: «Коники скакали по камінчиках» (ритмічні удари по колінам), «По пісочку» (швидкі, ковзні рухи долоньями), «По болоту» (тримають щоки, пальцями розтягуючи їх і різко стискаючи, домагаються хлюпаючого звуку).
11. Мовна гра «Сонечко та дощик»	Учитель: «Наш пустотливий вітерець приніс хмаринку з теплим дощем, хоче сонечко сховати і нас намочити». Діти разом із учителем кажуть: «Світить сонечко у віконце, не промочите ви ніжки, виходьте погуляти, повеселитись, пограти!» Звучить музика, діти вільно рухаються залом. Учитель: «Деревами і дахами дощик прогулятися вийшов!». Звучить «дощ». Діти тікають, ховаються під парасольку вчителя.
12. Ігритміка «Різнокольорова гра»	Учитель: «Після дощу з'явилася веселка». Роздає веселки (іграшки), діти виконують із ними танець «Різнокольорова гра».
13. Підбиття підсумків	Учитель: Де ми сьогодні побували? З ким ми мандрували? Хто зустрівся? На кого ми перетворювалися?» Діти відповідають на питання, педагог дає оцінку діяльності кожного з дітей.
14. Організація закінчення заняття. Ігрогімнастика «За веселкою».	Учитель: «Веселка вкаже нам дорогу з лісу» (розкладає різнокольорові стрічки в порядку їхнього розташування в веселці). Діти кольоровими стрічковими доріжками «змійкою» йдуть залом під музику.

Отже, реалізація корекційно-розвивальних завдань музикування (вокального, інструментального), танцювально-ритмічних вправ (ігрової гімнастики, ігрових ритміки) забезпечує якісно новий рівень розвитку ритмічного, тембрового, звуковисотного, динамічного слуху, слухо-просторового гнозису, зорово-просторового гнозису, зміни мікро та макрорухів молодших дошкільнят з важкими порушеннями мовлення.

Мовнорухові ігри та вправи (дихально-артикуляційний тренінг, мовні ігри, рольові вірші, пальчикова гімнастика) сприяють розширенню та активізації словникового запасу вихованців, уточненню значень та правильності використання значень граматичних форм слів, розвитку просодики. Вокальне музикування стимулює подовження мовного видиху, модульованість голосу, загальну виразність мови.

Емоційно-комунікативний тренінг (релаксаційні вправи, комунікативні ігри) сприяє розширенню досвіду емоційного реагування вихованців, розвитку емпатії, активного використання доступних засобів вербального спілкування. Різноманітність ігрових завдань мультисенсорної спрямованості інноваційної логопедичної ритміки забезпечує закріплення набутих комунікативних умінь.

Темпи сенсорного, психомоторного та комунікативно-мовленнєвого розвитку молодших дошкільнят з важкими порушеннями мовлення варіативні. На 4-му році життя найбільш інтенсивно розвиваються сенсорні та психомоторні функції, імпресивне мовлення, зростає комунікативна компетентність дітей.

Результати впровадження системи логоритмічних занять, що включена до комплексу корекційно-розвивальних заходів щодо подолання важкого порушеннями мовлення у дітей молодшого дошкільного віку, доводять перспективність та функціональність застосування інноваційної логопедичної ритміки корекційних занять.

Отже, теоретичний аналіз науково-методичних публікацій дозволив розкрити багатофункціональні можливості використання логопедичної ритміки як розвивального, корекційного та профілактичного засобу впливу на особистість дитини. Специфічні особливості розвитку дітей із важким порушеннями мовлення, низький рівень взаємодії з дорослими та однолітками зумовлюють необхідність комплексного підходу до подолання цієї мовної патології. Збіг сензитивних періодів розвитку музично-ритмічних, мовних та рухових здібностей вказує на необхідність впровадження занять логопедичною ритмікою у процес подолання важкого порушеннями мовлення дітей молодшого дошкільного віку як на найбільш адекватну психолого-педагогічну технологію навчання та виховання таких дітей.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у експериментальній перевірці запропонованої системи роботи, що включає різноманітні методи та прийоми логоритмічного впливу на дітей молодшого дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Брушневська І. Закономірності використання ігрових прийомів у корекційно-розвивальному процесі з дітьми із порушеннями мовленнєвої діяльності. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 52, т. 1. С. 186–192.
2. Гаяш О. В. Корекційно-розвивальна робота з дітьми з особливостями психофізичного розвитку: наук.-метод. посіб. Ужгород: Інформаційно-видавничий центр ЗППО, 2016. 120 с.
3. Інноваційні технології в корекційній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. Л. Галенко. Харків: Друкарня Мадрид, 2018. 110 с.
4. Кляп М. І. Окремі аспекти корекції мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення. *Scientific Journal «Virtus»*. 2018. Part I. Pp. 132–147.

5. Корекційно-розвивальні технології навчання дітей з комплексними порушеннями розвитку: навч.-метод. посіб. / Чеботарьова О. В., Блеч Г. О., Гладченко І. В. та ін. К.: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020. 558 с.
6. Лепеха Л. П., Городиська М. Б. Логопедичні ігри в корекційній роботі з дітьми із загальним недорозвиненням мовлення. Львів – Дрогобич: Посвіт, 2014. 76 с.
7. Логопедично-реабілітаційний супровід дітей із порушеннями психофізичного розвитку: монографія / [А. І. Кравченко, Л. В. Мороз, Л. Л. Стахова та ін.]. Суми: ФОП Цьома С. П., 2021. 288 с.
8. Нагорна О. Б. Особливості корекційно-виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами: навч.-метод. посіб. Рівне, 2016. 141 с.
9. Рібцун Ю. В. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення: програм.-метод. комплекс. К., 2012. 258 с.
10. Рібцун Ю. В. Учні початкових класів із важкими порушеннями мовлення: навчання та розвиток: навч.-метод. посіб. Львів: Світ, 2020. 264 с.
11. Середя І. В., Збишко Є. А. Використання технології арт-терапії в корекційно-виховній роботі. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 10, т. 1. С. 63–66.

REFERENCES

1. Brushnevskaya, I. (2022). Zakonomirnosti vykorystannia ihrovykh pryiomiv u korektsiino-rozvyvalnomu protsesi z ditmy iz porushenniamy movlenniievoi diialnosti. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk, issue 52, vol. 1, 186–192* [in Ukrainian].
2. Haiash, O. V. (2016). Korektsiino-rozvyvalna robota z ditmy z osoblyvostiamy psykhofizychnoho rozvytku. Uzhhorod: Informatsiino-vydavnychiy tsentr ZIPPO [in Ukrainian].
3. Innovatsiini tekhnolohii v korektsiinii roboti z ditmy z osoblyvymy osvithnimy potrebamy. L. Halenko (Ed.) (2018). Kharkiv: Drukarnia Madryd [in Ukrainian].
4. Kliap, M. I. (2018). Okremi aspekty korektsii movlennia ditei starshoho doshkilnogo viku iz zahalnym nedorozvynenniam movlennia. *Scientific Journal "Virtus", part 1, 132–147* [in Ukrainian].
5. Korektsiino-rozvyvalni tekhnolohii navchannia ditei z kompleksnymy porushenniamy rozvytku / Chebotarova O. V., Blech H. O., Hladchenko I. V. et al. (2020). Kyiv: ISPP imeni Mykoly Yarmachenka NAPN Ukrainy [in Ukrainian].
6. Lepekha, L. P., Horodyska, M. B. (2014). Lohopedychni hry v korektsiinii roboti z ditmy iz zahalnym nedorozvynenniam movlennia. Lviv – Drohobych: Posvit [in Ukrainian].
7. Lohopedychno-reabilitatsiinyi suprovod ditei iz porushenniamy psykhofizychnoho rozvytku. [A. I. Kravchenko, L. V. Moroz, L. L. Stakhova et al.]. (2021). Sumy: FOP Tsoma S. P. [in Ukrainian].
8. Nahorna, O. B. (2016). Osoblyvosti korektsiino-vykhovnoi roboty z ditmy z osoblyvymy osvithnimy potrebamy. Rivne [in Ukrainian].
9. Ribtsun, Yu. V. (2012). Korektsiina robota z rozvytku movlennia ditei p'iatoho roku zhyttia iz fonetyko-fonematychnym nedorozvytkom movlennia: proqram.-metod. kompleks. Kyiv [in Ukrainian].
10. Ribtsun, Yu. V. (2020). Uchni pochatkovykh klasiv iz tiazhkymy porushenniamy movlennia: navchannia ta rozvytok. Lviv: Svit [in Ukrainian].
11. Sereda, I. V., Zbyshko, Ye. A. (2019). Vykorystannia tekhnolohii art-terapii v korektsiino-vykhovnii roboti. *Innovatsiina pedahohika, issue 10, vol. 1, 63–66* [in Ukrainian].